

СВІТОВІ ВИКЛИКИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬСТВОМ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ В ЇХ ПОДОЛАННІ

Дейнеко Л.В.

Предметом дослідження є наукові та організаційні підходи щодо продовольчого забезпечення в світовому масштабі, метою є висвітлення викликів щодо забезпечення продовольством та ролі України в їх подоланні. Використано загальнонаукові, а також спеціальні методи економічного аналізу та узагальнення інформації: статистичних порівнянь, групування, структурно-функціонального аналізу та ін. Висвітлені ключові проблеми продовольчого забезпечення в світі та прийнятті світовою спільнотою базові принципи і механізми їх подолання, розкрито місце і роль України в світовій продовольчій системі, визначені можливості і ризики для продовольчого забезпечення світу та країни, що виникають внаслідок лібералізації міжнародної торгівлі продовольством. Робиться висновок про необхідність формування і ефективного використання інструментів та механізмів задля запобігання цим викликам, чи пом'якшення їх негативного впливу на основі чітко визначених і узгоджених стратегічних цілей, постійного моніторингу їх досягнення, врахування зазначених цілей при формуванні національної аграрної, торговельної та інших релевантних політик задля посилення позицій України на світовому продовольчому ринку та поліпшення продовольчого забезпечення, а також обґрунтована необхідність врахування впливу правил міжнародної торгівлі на стан та функціонування національної продовольчої системи з метою мінімізації ризиків та максимізації позитивних ефектів.

Ключові слова: продовольча безпека, продовольче забезпечення, світовий ринок продовольства, міжнародна торгівля, лібералізація торгівлі

МИРОВЫЕ ВЫЗОВЫ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ПРОДОВОЛЬСТВИЕМ И РОЛЬ УКРАИНЫ В ИХ ПРЕОДОЛЕНИИ

Дейнеко Л.В.

Предметом исследования являются научные и организационные подходы к продовольственному обеспечению в мировом масштабе, целью является освещение вызовов по обеспечению продовольствием и роли Украины в их преодолении. Используются общенаучные, а также специальные методы экономического анализа и обобщения информации: статистических сравнений, группировки, структурно-функционального анализа и др. Освещены ключевые проблемы продовольственного обеспечения в мире и принятые мировым сообществом базовые принципы и механизмы их преодоления, раскрыто место и роль Украины в мировой продовольственной системе, определены возможности и риски для продовольственного обеспечения мира и страны, возникающие вследствие либерализации международной торговли продовольствием. Делается вывод о необходимости формирования и эффективного использования инструментов и механизмов для предотвращения этих вызовов, или смягчения их негативного воздействия на основе четко определенных и согласованных стратегических целей, постоянного мониторинга их достижения, учета указанных целей при формировании национальной аграрной, торговой и других релевантных политик для усиления позиций Украины на мировом продовольственном рынке и улучшения продовольственного обеспечения, а также обоснована необходимость учета влияния правил международной торговли на состояние и функционирование национальной продовольственной системы с целью минимизации рисков и максимизации положительных эффектов.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, продовольственное обеспечение, мировой рынок продовольствия, международная торговля, либерализация торговли

GLOBAL CHALLENGES OF FOOD SUPPLY AND THE PART OF UKRAINE IN DEALING WITH THEM

Deineko L.V.

Scientific and organizational approaches to food supply on global scale are researched in this paper, with the goal of highlighting the challenges of food supply and the the part of Ukraine in dealing with them. General and special scientific methods of economic analysis and data generalization are used: statistical comparison, grouping, structure-function analysis etc. Key problems of global food supply are highlighted, as well as basic principles and mechanisms of dealing with them, accepted by the global community. Ukraine's place and part in the global food system are shown. Possibilities and risks for the global and national food supply that appear as a result of food trade liberalization are determined. Conclusion is made about the necessity of formation and effective employment of the instruments and mechanisms for prevention or mitigation of such challenges, based on the clearly defied and coordinated goals, consolidation of the permanent monitoring of their accomplishment, taking into account these goals in developing national agrarian, trade and other relevant policies, so that the position of Ukraine could be strengthened in the global food market, and food supply could be improved. The necessity of taking into account the influence of the rules of international trade on the condition and functioning of the national food system for the minimization of risks and maximization of positive effects is justified.

Keywords: food security, food supply, global food market, international trade, trade liberalization

Забезпечення продовольчої безпеки сьогодні визнане в якості першочергового завдання для всього світу. В першу чергу це пов'язано з тим, що забезпечення населення продовольством лежить в основі вирішення однієї в головних глобальних проблем людства – голоду. Останні доступні дані свідчать, що у 2014-2016 рр біля 795 млн. людей, або кожен дев'ятий в світі, страждав від голоду.

На шляху подолання цієї проблеми світова спільнота стикається з викликами, які вимагають злагоджених системних дій, зокрема це швидке демографічне зростання і урбанізація, що породжують все більшу потребу в продовольстві (за прогнозами ФАО у 2050 році світу треба буде нагодувати 9 млрд. населення, глобальний попит на продукти харчування на цей час має збільшитись принаймні на 60 відсотків від рівня 2006 року), та кліматичні зміни, які створюють численні загрози для виробників продовольства (загальне підвищення добової температури, підвищена мінливість температури, зміни рівнів і частоти опадів, збільшення частоти сухих періодів і засух, зростання інтенсивності екстремальних погодних умов, підвищення рівня моря і засолення, скорочення запасів орних земель і прісної води) [1; 4].

Водночас існує ряд загроз, вирішення яких можливе переважно в економічній площині і вимагає як від економічної науки, так і від практиків управління та господарювання, формування і ефективного використання інструментів та механізмів задля запобігання цим викликам, чи пом'якшення їх негативного впливу. Серед загроз такого плану виділяють наступні:

- нерівність економічного зростання в різних країнах світу (країни, що розвиваються, які мають високі показники економічного зростання більш успішно вирішують проблеми голоду, тому сприяння економічному розвитку країн, які мають низькі показники середньодушового розміру ВВП та відстають в його динаміці є чинником, що спрямований на зменшення проблеми голоду в цих країнах);

- значні коливання світових цін на продовольство (стрімке зростання цін на продовольство робить його менш доступним для більшої частки населення світу з низькими доходами, тоді як падіння цін погіршує становище виробників продовольства, призводить до зростання бідності в аграрних регіонах, провокує скорочення фізичних обсягів виробництва продовольства, що зрештою також загострює проблему голоду);

- нерівність розподілу доходу в продовольчій сфері (ця проблема є актуальною для забезпечення продовольчої безпеки не тільки країн що розвиваються і мають проблеми з голодом, але й для розвинених країн світу. Як відомо, лівову частку доходу з виробництва продовольства отримують землевласники і трейдери, потім переробники, тоді як на безпосередніх виробників продовольства, переважно лягають всі ризики, пов'язані з цим процесом. Це виступає однією з причин такої соціальної проблеми як сільська бідність і стримує аграрний розвиток, і відповідно знижує ефективність світової агропродовольчої системи).

Метою даної статті є висвітлення світових викликів щодо забезпечення продовольством, зокрема можливостей та ризиків для продовольчого забезпечення світу та країни, що виникають внаслідок лібералізації міжнародної торгівлі продовольством та розкриття місця і ролі України у світовій продовольчій системі.

Слід зазначити, що світова спільнота досягла певних успіхів у вирішенні проблем продовольчої безпеки завдяки наявності узгодженої стратегії, чітко визначених цілей і моніторингу їх досягнення. Так, у 2000 р. світовими лідерами була прийнята Декларація Тисячоліття (Millennium Declaration) і викладені Цілі Тисячоліття щодо розвитку (Millennium Development Goals), де першою ціллю було зазначено скорочення вдвічі голоду і крайньої бідності до кінця 2015 року. При цьому відзначалось, що доступність продовольства, в достатній кількості і для забезпечення раціонального харчування, вносить свій внесок в розвиток людського потенціалу, допомагає людям усвідомити їх повний потенціал і скористатися можливостями, що надає процес розвитку. За цей період 72 країнам вдалося досягнути поставленої мети, при цьому 12 з цих країн вдалося скоротити чисельність хронічно недоїдаючих до рівня менше 5%, тобто до рівня розвинених країн.(див. табл.1).

Таблиця 1. Чисельність голодуючих у світі (з 1990–1992 рр. по 2014–2016 рр.)

	2000-2002		2005-2007		2010-2012		2014-2016*	
	млн	%	млн	%	млн	%	млн	%
Всього у світі	929,6	14,9	942,3	14,3	820,7	11,8	794,6	10,9
Розвинені країни	21,2	<5,0	15,4	<5,0	15,7	<5,0	14,7	<5,0
Країни, що розвиваються	908,4	18,2	926,9	17,3	805,0	14,1	779,9	12,9
Африка	210,2	25,4	213,0	22,7	218,5	20,7	232,5	20,0
Азія	636,5	17,6	665,5	17,3	546,9	13,5	511,7	12,1
Латинська Америка	60,4	11,4	47,1	8,4	38,3	6,4	34,3	5,5
Океанія	1,3	16,5	1,3	15,4	1,3	13,5	1,4	14,2

*Попередні оцінки

Джерело: ФАО [1]

Основними чинниками, що забезпечували прогрес в досягненні цілі фахівці називають[1; 2; 3; 4]:

- економічне: зростання, яке не обмежується лише економічним піднесенням, а сприяє справедливому доступу до харчових продуктів, активів і ресурсів, особливо для бідних верств населення;

- зростання продуктивності сільського господарства (при цьому наголошується на ключовій ролі сімейного фермерства та дрібнотоварного сільського в зниженні злиднів і голоду. З огляду на те, що за

даними OCED, 78% бідних в світі в значній мірі залежать від сільського господарства не тільки як постачальника харчів, але і для їх засобів до існування, зростання продуктивності сільського господарства і доходів, цьому чиннику надається особливе значення);

- міжнародну торгівлю (оскільки державні політики щодо експорту та імпорту продовольства сприяють вирівнюванню цін, впливають на заробітну плату і доходи на внутрішньому ринку та полегшують доступ до харчових продуктів для бідних верств населення);

- заходи соціального захисту, які стали важливим інструментом в боротьбі з голодом (це, зокрема, надання умовної або безумовної грошової допомоги; програми, спрямовані на сприяння забезпеченню продовольчої безпеки, в т.ч. через системи розподілу харчових продуктів; поліпшення життя і засобів для існування для бідних верств населення шляхом полегшення доступу до виробничих ресурсів).

З 1 січня 2016 року вступили в силу нові 17 цілей, визначені Організацією Об'єднаних Націй в царині сталого розвитку. Кожна з цих цілей має свій блок цілей, що уможливають досягнення основної мети (всього 169). Загалом вони розраховані до 2030 року, але для деяких визначено і коротший термін.

Щодо проблеми забезпечення продовольством найбільшу вагу має друга мета - покінчити з голодом, досягти продовольчої безпеки і поліпшити харчування. Водночас, досягнення цієї цілі тісно пов'язано з іншими, зокрема тими, що стосуються подолання бідності, зростання продуктивності і доходів, забезпечення стійкості і сталості, підтримкою біорізноманіття, зростання інвестиції, розвитку торгівлі і товарних ринків.

В OECD-FAO AGRICULTURAL OUTLOOK 2016-2025 було виокремлено зв'язок 15 з 17 цілей розвитку з аграрним виробництвом і продовольчим забезпеченням[2]:

1. Викорінення бідності. Ця мета включає завдання щодо викорінення крайньої бідності (доходи менше 1,25 доларів США в день) і щонайменше 50% скорочення бідності до 2030 року і має важливе значення для забезпечення продовольством, з огляду на збільшення, завдяки цьому економічної доступності продовольства та підвищення доходності його виробництва

2. Нульовий рівень голоду. Охоплює чисельні релевантні цілі, включаючи припинення голоду та недоїдання, подвоєння продуктивності аграрного сектору та доходів малих виробників продовольства; передбачає корекцію обмежень у міжнародній торгівлі; підвищення інвестицій у аграрні дослідження, розширення послуг та технологій, імплементацію сталих систем та практик виробництва продовольства до 2030.

3. Гарне здоров'я та благополуччя. Включає у себе зменшення смертей та хвороб від небезпечних хімікатів, забруднення і зараження повітря, води та землі. Актуальне для продвиробництва з огляду на використання агрохімікатів та гною.

4. Якісна освіта. Релевантно для навчання у сфері аграрного виробництва та розвитку, що може дозволити фермерам запровадити сталі з точки зору навколишнього середовища фермерські практики та збільшити конкурентоздатність.

5. Гендерна рівність. Включає винищення гендерної дискримінації, у тому числі у володінні землею. Зменшення сучасного розриву між фермерами жіночої та чоловічої статі у країнах, що розвиваються, може збільшити аграрне виробництво цих країн на 2,5-4%, тим самим зменшивши світовий голод на 12-17%.

6. Чиста вода та санітарія. Відноситься до ефективного використання води у аграрному виробництві, покращення якості води через зменшення забруднень та захист екосистем, пов'язаних з водою. Фермерство споживає 70% води від загального споживання і вносить свій вклад у забруднення води через потрапляння добрив, пестицидів та інших забруднювачів.

7. Доступна та чиста енергія. Включає цілі зі значного підвищення відновлюваної енергії та подвоєння світової енергоефективності до 2030 року. Відноситься до ефективності використання енергетики та біоенергетики.

8. Гідна робота та економічне зростання. включає релевантні цілі зі сталого економічного росту підвищення ефективності використання ресурсів та доступу до фінансових послуг і страхування.

9. Промисловість, інновації та інфраструктура. Релевантні до аграрного сектору цілі включають розвиток сталої та стійкої інфраструктури, підвищення доступу малих та середніх підприємств до фінансових послуг та їх інтеграція у цінні ланцюги, а також заохочення інновацій.

10. Зменшення нерівності. Ціль передбачає досягнення до 2030 сталого підвищення доходів 40% населення з нижчими більш високими темпами, ніж в середньому по країні. Релевантно через причини, зазначені у Цілі 1.

11. Відповідальні виробництво та споживання. Включає зменшення втрат продовольства і відходів виробництва, ефективне використання природних ресурсів, екологічний менеджмент хімікатів та відходів, зменшення субсидій на використання палива, що базується на викопних джерелах, 10-річний фреймворк щодо сталого виробництва та споживання.

12. Дії у сфері клімату. Вони націлені на посилення стійкості до небезпек, пов'язаних з кліматом, та забезпечують мобілізацію 100 млрд. дол. щорічно, до 2020, задля забезпечення пом'якшення впливу на зміну клімату країнами, що розвиваються. Зміни клімату є надзвичайно релевантними для агросектору і, одночасно, впливають на нього і піддаються впливу з його боку.

13. Життя під водою. Включає завдання з недопущення та значного зменшення до 2025 року морського забруднення, зокрема добривами; ефективне регулювання рибальства задля забезпечення сталих практик у рибальстві; заборону деяких субсидій у сфері рибальства до 2020 року.

14. Життя на землі. Ця ціль спрямована на збереження та стале використання екосистем прісної води та пов'язаних з нею – напр., боліт – до 2020, боротьбу за відновлення виснаженої землі до 2030, а також недопущення зменшення біорізноманіття. Оскільки фермерство є формою діяльності людини, що займає більшу частину земель у багатьох країнах, сільське господарство не лише значно впливає на біорізноманіття, але й залежить від нього.

15. Партнерство для досягнення цілей. Включає цілі, пов'язані з агросектором у сфері міжнародної торгівлі, включаючи просування відкритої, недискримінаційної та рівноправної торговельної системи та звершення Дохійського раунду переговорів СОТ.

Враховуючі активізацію інтеграційних процесів України в світовий продовольчий простір та амбітні бажання України посісти в цьому просторі місце, яке відповідало б наявному потенціалу країни, наша держава має узгоджувати відповідні політики з зазначеними цілями і завданнями.

Варто відзначити, що завдяки активній і наполегливій діяльності Уряду України, зокрема Міністерства аграрної політики України, протягом останніх років були здійснені помітні кроки в зміцненні позицій України на світовому ринку продовольства, нарощуванні обсягів, товарній та географічній диверсифікації експорту.

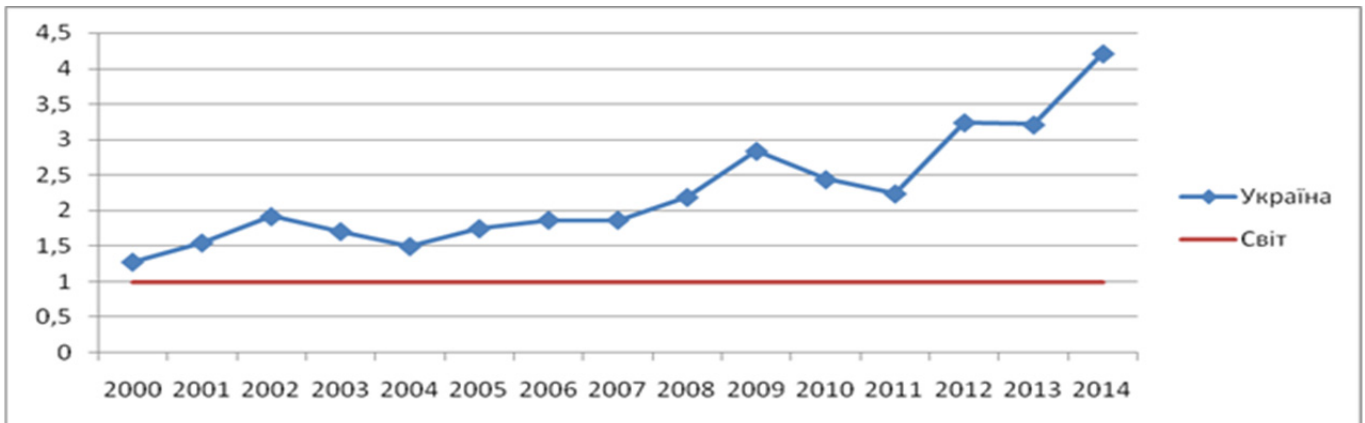

Рисунок 1. Динаміка виявлених порівняльних переваг експорту продовольства в Україні (світ=1) [6]

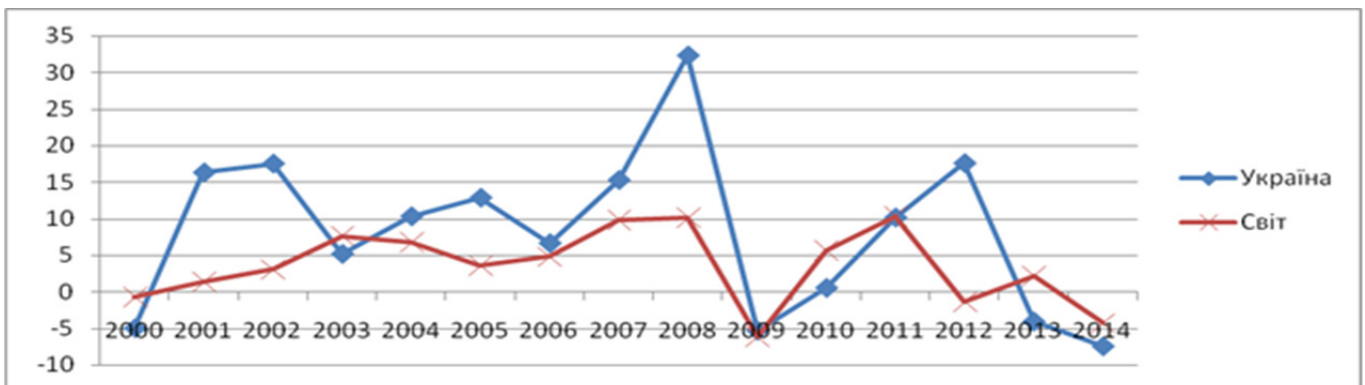

Рисунок 2. Динаміка експорту продовольства в Україні порівняно зі світом, % [6]

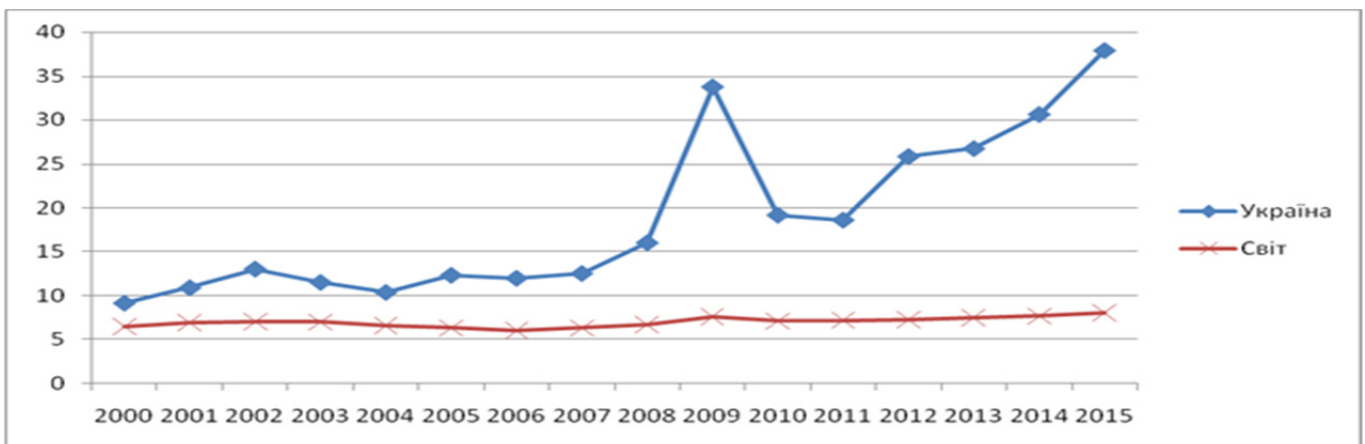

Рисунок 3. Динаміка частки експорту продовольства в структурі експорту в Україні порівняно зі світом, % [6]

Україна на сьогодні входить до десятки лідерів в світі з виробництва та експорту ряду продовольчих товарів. Так, за результатами 2015/2016 маркетингового року Україна посідала: перше місце в світі за обсягами виробництва соняшника і соняшникової олії та експорту соняшникової олії; друге місце – за експортом зерна та горіхів; третє - за виробництвом та експортом ячменю та експортом ріпаку; четверте – за експортом кукурудзи, виробництвом меду та горіхів; п'яте за експортом пшениці; сьоме – за виробництвом кукурудзи, пшениці та експортом сої; восьме – за виробництвом сої та експортом курятини.

Як видно з даних, наведених на рис.1-3. Порівняльні переваги України в експорті продовольства відносно світового рівня мають досить стійку тенденцію до зростання. За період з 2000 р. до 2014 р. їх рівень зріс майже втричі, при цьому динаміка частки експорту продовольства в структурі експорту в Україні починаючи з 2011 р. стрімко зростала і за результатами 2016 року частка продукції АПК та харчової промисловості в структурі вітчизняного експорту досягла 42%, при цьому аналогічний показник також мав невелику тенденцію до зростання, але лишався в межах 7-8%.

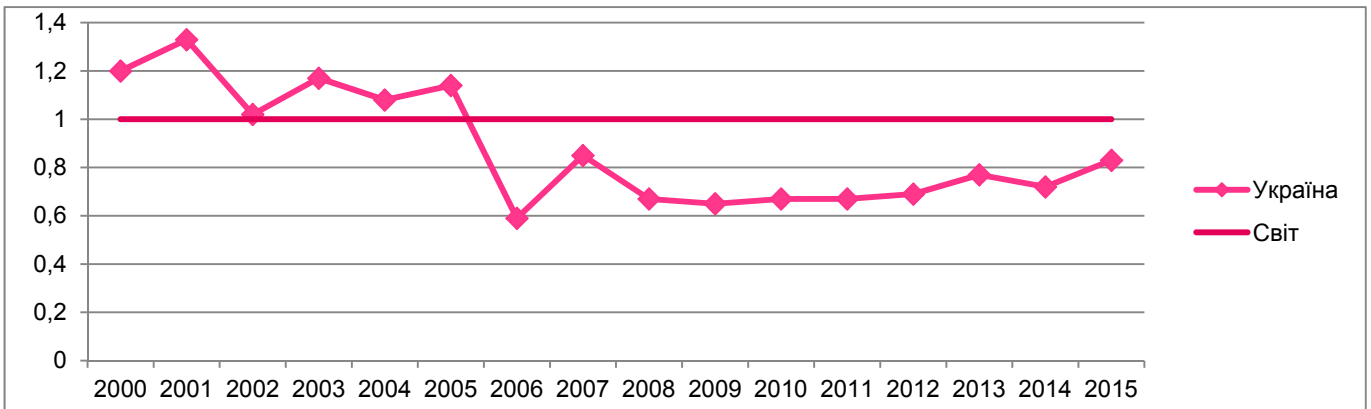

Рисунок 4. Динаміка виявлених порівняльних переваг експорту продукції тваринництва з України (світ=1) [6]

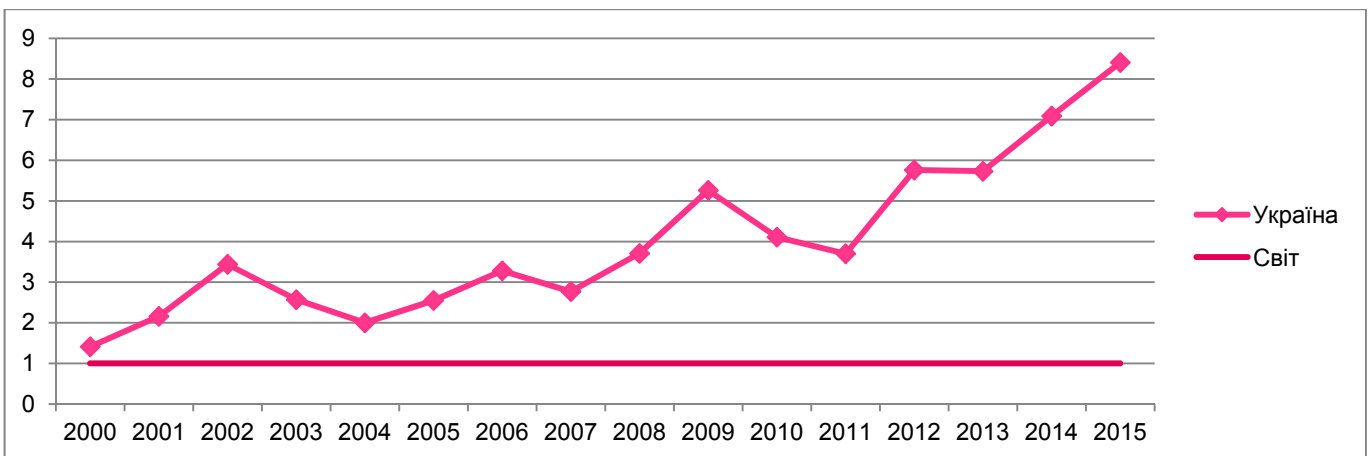

Рисунок 5. Динаміка виявлених порівняльних переваг експорту продукції рослинництва з України (світ=1) [6]

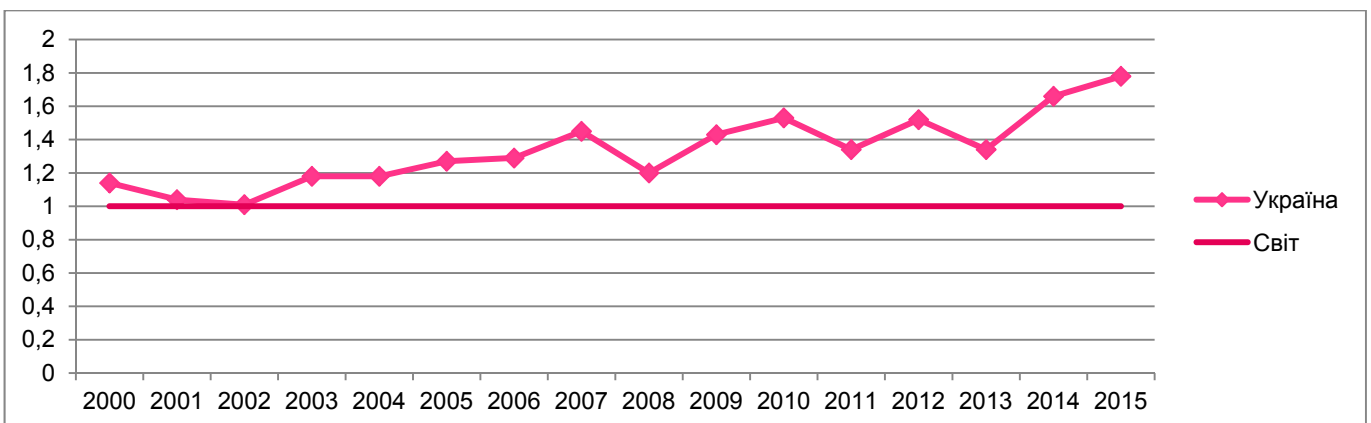

Рисунок 6. Динаміка виявлених порівняльних переваг експорту харчових продуктів з України (світ=1) [6]

Водночас дані рис. 4-6 демонструють деякі тривожні факти. Так, волатильність динаміки експорту продовольства України помітно вища ніж світова (рис.2), що враховуючи питому вагу продовольчого експорту в вітчизняному експорті, свідчить про наявність високих потенційних загроз з цього боку не тільки національній продовольчій системі, але й національній безпеці в цілому. При цьому, без задіяння запобіжних заходів ці загрози тільки зростатимуть при подальшому зростанні продовольчого експорту і збільшенні його частки в структурі експорту країни.

Дані рис 4-6 свідчать про те, що високі показники порівняльних переваг України в експорті продовольства забезпечуються головним чином за рахунок рослинництва, тобто сировинної складової продовольчого експорту, тоді як показник порівняльних переваг в експорті переробленої продукції значно нижчий (8,5 проти 1,8 у 2015 р.) Що ж до експорту продукції тваринництва, то після 2005 року вони були фактично втрачені, хоча в у 2015 р. бачимо слабку тенденцію до відновлення позицій, хоча показник порівняльних переваг лишився від'ємним (-0,75).

Таблиця 2. Експорт продукції АПК та харчової промисловості в Україні та світі, млн дол. США

Товари	Україна		Світ		Частка України в світі, %	
	2000	2015	2000	2015	2000	2015
Рослинна продукція	608,0	11288,1	163831,4	504646,7	0,37	2,24
Тваринна продукція	366,3	821,3	130242,0	308089,4	0,28	0,27
Харчові продукти	403,1	2468,4	193061,9	508337,5	0,21	0,49
Продовольство	1338,8	14435,4	463617,3	1260805,0	0,29	1,14

Джерело: Світовий банк [6]

З даних табл. 2 також видно, що хоча обсяги експорту продовольства України зросли майже в 11 разів, тоді як в світовий показник зріс за зазначений період лише в 267 рази, проте його частка України в світовому експорті сьогодні ледь перевищує 1%.

То ж, маємо визнати, що Україна на сьогодні не спроможна відчутно впливати на ситуацію на світовому продовольчому ринку, де на поточний період і на перспективу до 2025 р. (рис.7) прогнозується висока концентрація експорту основних продовольчих товарів, коли на топ-5 країн експортерів (в жодну з них Україна не входить) припадає 70%-95%, а по деяким товарам 40 % припадає лише на одну країну виробника, як то вершкове масло(Нова Зеландія), м'ясо овець (Австралія) цукор і соєві боби (Бразилія), коренеплоди (Таїланд) та ін., що є одним з чинників, які роблять продовольчий ринок вразливим до різного роду шоків: виробничих політичних, кліматичних тощо.

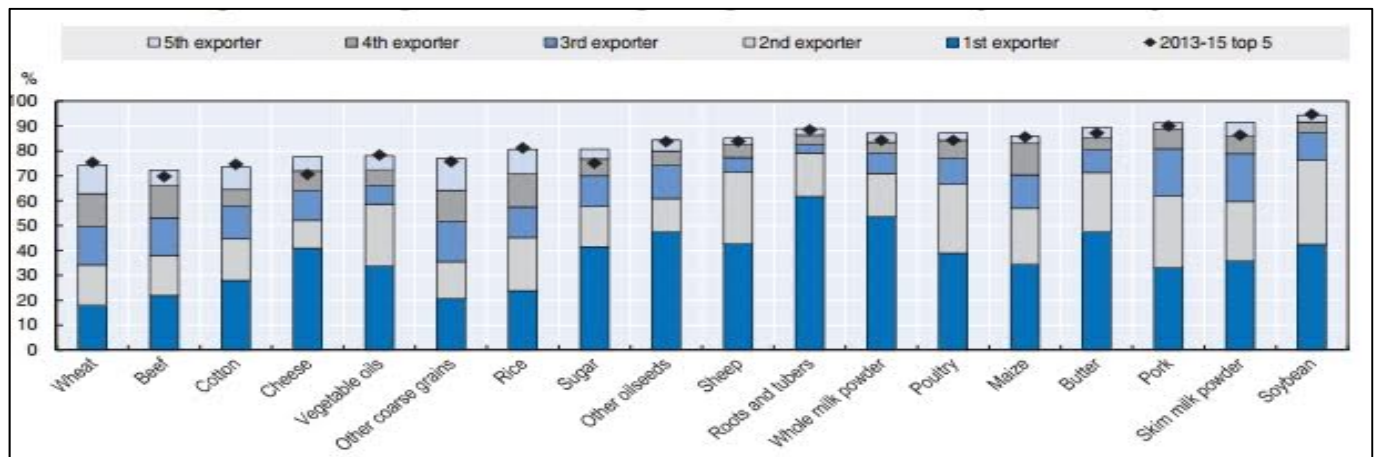

Рисунок 7. Частка експорту топ-5 експортерів у 2025 році за видом товару [2]

Однак посилення позицій України на світовому ринку могло б зробити світовий продовольчий ринок більш диверсифікованим і таким чином сприяти його стабілізації.

Таким чином, слід зазначити, що Україна, хоча і має за статистикою ФАО, менше 5 відсотків голодуючого населення на рівні з розвиненими країнами світу, та виробляє значні обсяги продовольства, це не знімає актуальності проблем продовольчого забезпечення і продовольчої безпеки для самої країни. В Україні сьогодні значна кількість населення витрачає на харчування більше половини свого доходу, структура харчування не є раціональною, загострюється проблема сировинного забезпечення переробних підприємств, погіршується стан природно-ресурсного потенціалу продовольчого комплексу, потребує вдосконалення система контролю за якістю та безпечністю продукції та ін. Поряд з цим, нарощування Україною експорту продовольства разом із все більшою відкритістю національного ринку для його імпорту не може не позначитись на стані внутрішнього ринку продовольства і ситуації з продовольчим забезпеченням. Тому важливо дослідити вплив цих процесів на різні аспекти розвитку продовольчої

системи країни передбачити можливі наслідки цих процесів задля максимізації позитивних ефектів і мінімізації чи запобігання негативним впливам.

Взагалі вплив міжнародної торгівлі та наслідки її лібералізації для продовольчої безпеки та продовольчого суверенітету країн є тим питанням, яке постійно піднімається при обговоренні правил міжнародної торгівлі в рамках СОТ, що має вирішуватись поряд з постійною дилемою між підтримкою високих цін, щоб допомогти з доступністю продовольства, і потребою зниження ціни, щоб сприяти доступу до продовольства споживачам з низьким рівнем доходу. То ж нижче наведемо перелік можливих негативних і позитивних ефектів, які згадуються найчастіше, зазначивши, що майже всі вони в тій чи іншій мірі можуть проявитись себе і щодо продовольчої системи України [3; 5].

Можливі позитивні ефекти:

- макроекономічні вигоди від відкритої торгівлі, на кшталт росту експорту та притоку прямих іноземних інвестицій, підтримки росту зайнятості, що, у свою чергу, підвищує доходи тощо;
- завдяки розширенню можливостей для експорту в конкурентних на світовому ринку секторах можна прогнозувати підвищення доходів;
- необхідність застосування міжнародних стандартів експортерами та розвитку національної системи контролю сприятиме зростанню якості та безпечності продовольства;
- лібералізація торгівлі підвищує імпорт та збільшує кількість і спектр доступного продовольства;
- ширший спектр доступних харчових продуктів задовольнятиме різні уподобання й смаки та забезпечуватиме більш збалансований раціон харчування;
- збільшення конкуренції через зростання імпорту може спонукати до підвищення ефективності і продуктивності виробництва, зокрема через збільшення інвестування, нагромадження технологій, наукові розробки;
- зі зменшенням захисних заходів для країн - імпортерів продовольства, ціни на продовольство зазвичай знижуються;
- імпорт зменшує сезонний ефект на доступність продовольства та споживчі ціни.

Можливі негативні ефекти:

- для країн-великих експортерів продовольства, вищі ціни на міжнародних ринках можуть зменшити доступність для внутрішнього ринку тих товарів, які вироблятимуться на експорт;
- для країн-великих експортерів продовольства, внутрішні ціни на експортовані продукти можуть підвищитися;
- орієнтація експорту сировини може призвести до більш інтенсивного використання і виснаження землі та інших ресурсів;
- за низької конкурентоспроможності при зростанні імпорту національні виробники скорочуватимуть виробництво, зменшуючи внутрішню пропозицію що може призвести до негативних мультиплікаційних ефектів в агропродовольчій сфері;
- сектори на більш ранніх стадіях розвитку можуть стати більш вразливими до цінових шоків та імпортерських хвиль;
- зайнятість та доходи у чутливих, конкуруючих з імпортом галузях, можуть знизитися;
- залежність від імпортованого продовольства пов'язують з підвищенням споживання дешевих висококалорійних і малопоживних харчових продуктів;
- для країн-великих імпортерів, так само як і для країн зі значною питомою вагою експорту лібералізація торгівлі зменшує простір маневрування для боротьби з шоками.

Таким чином, можемо бачити, що торгівля як така не є загрозою, ані панацеєю для розвитку продовольчого сектору країни, а відповідь на питання, як позначиться розвиток міжнародної торгівлі на стані продовольчого забезпечення і продовольчої безпеки в Україні, залежить від того, наскільки ретельно будуть оцінені можливості та ризики, пов'язані з відкритістю торгівлі і наскільки ефективно буде вибудований механізм їх використання чи реагування на них.

В цьому контексті важливо звернути увагу на те, що хоча Україна вступила до СОТ ще майже дев'ять років тому, набір інструментів торговельної політики, які використовує наша країна для захисту власних інтересів лишається досить вузьким, а її участь у формуванні правил торгівлі мало помітною.

В якості позитивного прикладу відстоювання інтересів слід навести приклад Індії та ряду інших країн, дії яких позначились на позиції країн що розвиваються в світовій торгівлі продовольством. Ці країни (так звана Група 33, що об'єднує країни з швидкозростаючою економікою) запропонувала на дев'ятій Міністерській конференції на Балі встановити, що закупівля запасів зерна країнами, що розвиваються з метою підтримки виробників, які мають низький дохід або які відчувають нестачу ресурсів, не повинна враховуватися в загальній величині внутрішньої підтримки. Водночас, розвинені країни, в першу чергу США, Канада та ЄС, наполягали на тому, що закупівля урядом запасів продовольства у селян за цінами вище світових стимулює фермерів виробляти більше, ніж необхідно, що спотворює ціни на світовому ринку і негативно впливає на міжнародну торгівлю, тому такі заходи підтримки не повинні перевищувати встановленого 10%-го порогового значення, в іншому випадку, є підстави для звернення до Органу з врегулювання суперечок СОТ з позовом проти країни, яка порушила свої зобов'язання. Завдяки аргументованій і наполегливій позиції Індії, питання було вирішено на користь країн, що розвиваються.

Рішення 9 Міністерської конференції дозволяє цим країнам за певних умов перевищувати свої зобов'язання щодо заходів внутрішньої підтримки, що належать до «жовтого кошику», в порушення Угоди про сільське господарство. У проекті підсумкової декларації говориться, що сторони домовилися продовжити переговори з питання продовольчої безпеки і остаточно прийняти рішення на 11-й Міністерській конференції СОР у грудні 2017. У цей період члени СОР утримаються від подачі позовів щодо країн, що розвиваються, які надають таку підтримку. Ухвалення Балійського пакету вважається найзначнішою угодою з часів заснування СОР. Без сумніву, успішне відстоювання своїх позицій додає країнам, що розвиваються, більше впевненості в подальших переговорах в рамках СОР.

Таким чином успішна роль України в забезпеченні світової власно продовольчої безпеки вимагає крім дієвих заходів стимулювання експорту, в чому вже досягнуті помітні успіхи, формування і ефективного використання інструментів та механізмів задля реагування на наявні виклики, на основі чітко визначених і узгоджених зі світовими підходами стратегічних цілей, а також врахування цих цілей при формуванні національної аграрної, торговельної та інших релевантних політик. Посилення позицій України на світовому продовольчому ринку та поліпшення продовольчого забезпечення, також вимагає врахування впливу правил міжнародної торгівлі на стан та функціонування національної продовольчої системи з метою мінімізації ризиків та максимізації позитивних ефектів та більш активної позиції України у відстоюванні національних інтересів на міжнародних площадках.

Список використаних джерел / References

1. *The State of Food Insecurity in the World Meeting the 2015 international hunger targets:taking stock of uneven progress* <http://www.fao.org/3/a-i4646e.pdf>
2. *OECD/FAO (2016), OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2025, OECD Publishing, Paris.* http://dx.doi.org/10.1787/agr_outlook-2016-en
3. *Meléndez-Ortiz, Ricardo. April 22, 2016. Food security and nutrition in the 2016 globalized economy* <https://www.ifpri.org/blog/food-security-and-nutrition-2016-globalized-economy/>
4. *Fan, Shenggen. May 2016. A new global food system for achieving the Sustainable Development Goals* <http://e15initiative.org/blogs/new-global-food-system-achieving-sustainable-development-goals/>
5. *Diaz-Bonilla, Eugenio. December 2013. Agricultural Trade and Food Security: Some Thoughts about a Continuous Debate* <http://e15initiative.org/publications/agricultural-trade-and-food-security-some-thoughts-about-a-continuous-debate/>
6. *WITS. 2016. World Integrated Trade Solution. Washington, DC: World Bank.* <http://wits.worldbank.org/default.aspx>.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Дейнеко Людмила Вікторівна, доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу промислової політики

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011, Україна

e-mail: deinekolv@gmail.com

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Дейнеко Людмила Викторовна, доктор экономических наук, профессор,
заведующий отделом промышленной политики

ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

ул. Панаса Мирного, 26, г. Киев, 01011, Украина

e-mail: deinekolv@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Deineko Liudmyla Viktorivna, Doctor of Economics, professor,
Head of the Department of Industrial Policy

Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine

26, Panasa Myrnoho str. Kyiv, 01011 Ukraine

e-mail: deinekolv@gmail.com